

.....
про протодержавні й державні утворення на теренах України, головні події української політичної та соціально-економічної історії, різноманітні суспільно-політичні течії, національно-визвольних рух, політичні партії, громадські, культурні об'єднання, події воєнної історії всіх часів, зовнішню політику України, українську культуру.

Цінність видання ще й в тому, що після кожного розділу наведені лаконічні і, одночасно, змістовні біографічні довідки про визначних політичних і громадських діячів, представників українського національно-визвольного руху, яких тоталітарна система зарахувала до «ворогів народу», подано стислий огляд творчого доробку вчених, письменників, митців. Посібник містить також пояснення найбільш вживаних історичних термінів і понять, перелік найважливіших подій. Вищезазначене свідчить про універсальність видання. Воно може прислужитися не лише абітурієнтам та старшокласникам, але й студентам неісторичних факультетів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації при підготовці до семінарських занять, модульних контрольних робіт, до іспиту з історії України.

Ми солідарні з автором у тому, що даний посібник буде корисним у вивченні та осмисленні складного, насиченого подіями, але цікавого і повчального історичного минулого нашої держави.

С.Л. Калитко, Т.Р. Соломонова

**ПРОКОПЧУК В.С. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ
30-Х РОКІВ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ВІД РЕПРЕСІЙ, ЗАНЕПАДУ, ДО
ВІДРОДЖЕННЯ, РОЗКВІТУ. - КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ, 2005. – 599 С.**

У рецензованій монографії розглянуто стан, основні напрями й перспективи розвитку історико-краєзнавчих досліджень на Правобережній Україні від 30-х рр. ХХ ст., від часу заходів радянської влади, спрямованих на згортання цього громадського руху, початку його занепаду, репресій у цій сфері до його відродження у наші дні. Видання складається зі вступу, в якому обґрунтовується актуальність та наукове значення дослідження, чотирьох розділів та переліку джерел до кожного розділу окремо.

Проблемно-хронологічний принцип побудови книги дозволив авторові послідовно розкрити розвиток історичного краєзнавства на зазначеній території, а також зосередитися на його знакових подіях на різних етапах історичного поступу. Так, другий розділ, присвячений краєзнавчому рухові кінця 20-х–початку 50-х рр., містить окремий параграф, що висвітлює репресії проти краєзнавців кінця 20-30-х рр., в третьому розділі, в якому описано розгортання регіональних студій у 50-80-х рр., подано історію створення 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР», в четвертому розділі «Історичне краєзнавство доби незалежності Української держави» розкрито організаційно-структурне оформлення руху в нашій країні та діаспорі. Слід відзначити, що автором систематизовано події і факти, пов'язані з краєзнавством періоду Великої Вітчизняної війни, зокрема на окупованій території, що є цінним внеском у висвітлення цілої лакуни в українській історіографії.

Неабияким досягненням є узагальнення досвіду роботи над виданням «Історії міст і сіл Української РСР», побудоване не тільки на архівних документах, а й на наративних джерелах і «живій пам'яті» її учасників, що дозволило неформально підійти до оцінки здобутків попередників нинішніх краєзнавців.

У монографії наголошено на досягненнях українських радянських краєзнавців у професіоналізації краєзнавства.

Вперше в українській історіографії науковець зібрав вагомий матеріал про наукові досягнення українських дослідників діаспори щодо дослідження історії Правобережної України. Можливо, саме ця частина монографії найяскравіше вказує на назрілу проблему розмежування історико-регіональних й історико-краєзнавчих досліджень. Про це яскраво свідчить діяльність діаспорних інституцій, де більшість учасників студіювань — професійні науковці.

Дослідник наголошує на вивченні історичного краєзнавства, одночасно торкаючись таких напрямків краєзнавства як археологічне, етнографічне та географічне.

Характеризуючи інституційні форми краєзнавства, як-от: архівне, музейне, пам'яткоохоронне, шкільне і вузівське, автор розкрив особливості та форми їх роботи, основні досягнення.

Особливе значення в структурі книги має розділ, в якому науковець подає докладну характеристику історіографічної та джерельної бази дослідження. Відзначаючи необхідність концептуалізації краєзнавства як комплексної наукової дисципліни, він вказує на важливість визначення його об'єкту, предмету і суб'єкту, змісту, мети, основних завдань й функцій.

Для підготовки монографії використана значна джерельна база, що охоплює 135 фондів 18 архівних установ України зокрема Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України, Центрального державного архіву громадських організацій України, Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, декількох обласних державних архівів, поточних архівів діючих краєзнавчих товариств, а також приватних архівів відомих краєзнавців. Значний матеріал науковець отримав унаслідок анкетування, опитування науковців і краєзнавців.

Автор усвідомлено й чітко окреслив наявні проблеми в розвитку сучасного краєзнавства, сформулював деякі пропозиції щодо їхнього подолання.

Рецензована монографія є першою спробою комплексного дослідження проблеми, що певною мірою зумовила прагнення автора насамперед відобразити фактичний бік перебігу процесів розвитку краєзнавства.

На наш погляд, автору монографії слід було більше уваги приділити аналізу основних методик збору, систематизації та узагальнення краєзнавчої інформації, які використовували краєзнавці Правобережної України.

Дослідник виявив характерні тенденції, встановив проблеми й перспективні напрямки історико-краєзнавчого дослідження регіону, але водночас бажано було б більшою мірою зупинитися на питанні особливостей розвитку історичного краєзнавства на Правобережжі порівняно з іншими регіонами країни.

Автор, акцентуючи свій погляд на перетворенні краєзнавства в наукову дисципліну і на науковий доробок науковців, дещо недостатньо охарактеризував такі форми краєзнавчого руху як громадський і масовий.

Рецензована монографія є істотним внеском у дослідження краєзнавчого руху в Україні та українську історіографію загалом. Вона слугуватиме викладанню дисциплін історико-краєзнавчого циклу у вищій школі, сприятиме подальшим науковим пошукам у цій царині історичної науки.

І.М. Романюк

**ПАВЛИКІВСЬКА Н.М. СЛОВНИК ПСЕВДОНІМІВ ОУН – УПА. – ВІННИЦЯ:
О. ВЛАСЮК, 2007. – 440 С.**

Здобуття Україною незалежності активізувало інтерес широкого кола громадськості до вітчизняної історії, а особливо до питань, пов'язаних із національним відродженням, національно-визвольним рухом. З цього погляду актуальності набувають дослідження, присвячені вивченню діяльності військово-політичних формувань, які існували на теренах України, зокрема ОУН і УПА. Дослідження цієї проблеми є своєрідним соціальним і політичним замовленням на висвітлення сторінок героїчного і водночас трагічного минулого нашої Вітчизни.

22 жовтня 1993 р. увійшов у дію Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Він визнав військовиків УПА, які брали участь у боях проти німецьких загарбників на тимчасово окупованій території України до 1944 р. включно, особами, які належать до категорії учасників бойових дій. Однак ветерани УПА ставлять питання про офіційне визнання Української Повстанської армії воюючою стороною у Другій світовій війні. А тому актуальність проведеної Н.М. Павликівською роботи в сучасних умовах не викликає заперечень.

Висвітлення та документалізація історії національно-визвольного руху, до якої належить і рекомендований нами словник псевдонімів ОУН–УПА, можуть стати реальними кроками до порозуміння в суспільстві, що в кінцевому підсумку позитивно вплине на процес національного відродження й консолідації українського народу.

Наукова новизна словника псевдонімів ОУН – УПА полягає в тому, що автор з позицій сучасної методології здійснила узагальнюючий ґрунтовний аналіз понад 17 тисяч псевдонімів членів ОУН і бійців УПА. За джерельну базу словника правили документи й матеріали «Літописів УПА 2» (основної і нової серій), монографії, збірки, періодичні видання, спогади очевидців, колишніх учасників національно – визвольних змагань.

Цілком слушно визначає стратегічну мету цього унікального словника укладач: «Літературознавці повинні пояснити походження псевдонімів, з'ясувати причини, що примусили авторів дотримуватись інкогніто, видавати себе за інших осіб; історики, видавці архівних документів без розкриття псевдонімів не можуть ідентифікувати безлічі осіб й адекватно висвітлювати їх участь у боротьбі, бойових діях...» (С. 3).